

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата 201 г.
Входящ № <u>274</u>	дата <u>6.04.2021</u> г.
София 1113, бул. Шипченски проход, № 52, бр. 17 тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91	

СТАНОВИЩЕ

на доцент д-р Стефан Маринов Минков,
член на научно жури в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент” към
ИИст.И – БАН по професионално направление 2.2. История и археология,
научна специалност „История на България” (Македонският въпрос в българо-
албанските отношения 1878–1944), за нуждите на секция „История на българския
национален въпрос)

Конкурсът е обявен в Държавен вестник, бр. 110 от 29.12.2020 г., като до участие в него са допуснати и двамата кандидати, подали документи – гл. ас. д-р Войн Константинов Божинов и гл. ас. д-р Георги Николов Георгиев. Справките за наукометричните показатели удостоверяват, че и двамата покриват изискванията за присъждане на академичната длъжност „доцент”.

Гл. ас. д-р В. Божинов представя като хабилитационен труд (според депозирания Списък с публикации) монографията „Управлението на деветнадесетомайците 19 май 1934 – 22 януари 1935 година” (издадена през 2017 г., 247 стр.). Освен това са представени още две монографии (Република Македония в съвременната геополитика, София, 2017, 314 стр. и Социалистическа Югославия в агония 1980 – 1989, София, 2019, 314 стр.). В Списъка са включени и монографии на базата на защитения дисертационен труд, 39 студии и статии, 2 глави от колективни монографии. В справката за научните приноси, освен в горепосочените монографии и глави от колективни монографии, са посочени приноси в още две монографични изследвания, чиито автор е кандидатът: Национално могъща и обединена България. Формациите на радикалната десница и националният въпрос, София, 2014, 273 стр. (в съавторство с Николай Поппетров) и Социалистическа Югославия в разпад 1989 – 1992, София, 2021, 280 стр. Разликата в посочените научни трудове в Списъка с публикации и в Справката за научните приноси затруднява определянето на рамката от изследвания, които трябва да се рецензират, поради което ще се придържам към това, което кандидатът е посочил в друг (и по-широк като съдържание) придружаващ документ – Резюмета на научните публикации.

Гл. ас. д-р Г. Георгиев представя като хабилитационен труд монографията Българо-албански политически отношения (1908–1915), София, 2019, 468 стр.; представена е и книга, на базата на защитения дисертационен труд. Студиите и статиите след придобиването на научната и образователна степен „доктор” и след заемането на академичната длъжност „главен асистент” са 29. Освен тях кандидатът представя три параграфа от книги, чиито автор е, както и три документални сборника, на които е съсъставител.

Научната продукция и на двамата кандидати е впечатляваща, както като количество публикувани изследвания, така и в качествено отношение, което ще коментирам по-долу. Количествените показатели обаче са от значение само дотолкова, доколкото са необходими за покриване на минималните изисквания за кандидатстване за научното звание „доцент”. Те могат да се вземат предвид и при изравнени други показатели.

Научната продукция на гл. ас. д-р В. Божинов обхваща няколко проблемни области на изследователски интерес, които условно можем да определим по следния начин: политическа система и политика на България след Първата световна война, с акцент върху 30-те и началото на 40-те години на XX век, Разпадането на Югославия, съвременни аспекти на „македонския въпрос”, жизнен път и идеи на известни личности от българската история (Андрей Ляпчев, Александър Цанков, Кирил Дрангов, Иван Михайлов, Доминик Мърфи). Изследванията, свързани с проблеми отпреди 1918 г. са единични. Прави впечатление интердисциплинарният подход и методи, които В. Божинов използва, особено геополитическия анализ на съвременни исторически проблеми, политологията като наука и инструмент за разбиране на исторически структури и процеси.

Хабилитационният труд „Управлението на деветнадесетомайците 19 май 1934 – 22 януари 1935 година” е сериозно изследване върху исторически период, който все още се нуждае от преоценка и преодоляване на наслагваните десетилетия стереотипи на интерпретация. Авторът навлиза сериозно в „дълбоките води” на една дискусийна проблематика, използвайки сериозно количество източници и изследвания. Първа глава може да се определи като въвеждаща, но е необходимата база, върху която авторът изгражда структурата на разказа за периода след 19-майския преврат до началото на 1935 г. Анализирани са мястото на Търновската конституция в развитието на българската държавност, монархическият институт, Народното събрание, Министерския съвет и българските партии. Във втора глава: „Пътят към 19 май. Кой инициира радикалната промяна? Превратът и причините за успеха му” В. Божинов много успешно, според мен, систематизира факторите, довели до радикалната политическа промяна. Изследвана е дейността на Военния съюз и кръгът „Звено” в специфичната и променяща се следвоенна обстановка и в условията на, както е определена от автора, „лебедовата песен на буржоазната демокрация”. Трета глава представя управлението на деветнадесетомайците, като според мен по-логично е тяхната идеология да бъде разгледана преди представянето на политическите мероприятия, кадровите промени, преобразованията в другите обществени сфери и външната политика през изследвания период. Интересни са авторовите наблюдения върху отношенията между монарха и новия режим, които в крайна сметка водят до падането на правителството на Кимон Георгиев. Сравнението със сходни политически режими (Полша, Югославия, Португалия) разширява възможността за анализ на политическата ситуация в Европа в навечерието на Втората световна война.

От другите представени за конкурса изследвания искам да отбележа специално значимите научни приноси на монографията, която е в съавторство с Николай Поппетров („Национално могъща и обединена България. Формациите на радикалната десница и националният въпрос”). Особено интересни за мен са съпоставката и анализите на различните подходи при решаването на българския национален въпрос и преодоляването на някои историографски стереотипи.

Двете монографии, посветени на Македония в съвременната геополитика (втората, в съавторство с Йорданка Стоянова-Тонева), представят сходна интерпретация на съвременното състояние на „македонския въпрос”, като текстът носи характеристиките на популяризаторската историческа литература, което не

противоречи на другата ми констатация, а именно че В. Божинов е подходил сериозно към изследваните проблеми и е използвал значително количество документи и изследвания, прави авторитетни и обосновани обобщения и анализи.

Монографиите, посветени на кризата и началото на разпадането на Югославия след смъртта на Тито (първата – за периода от 1980 до 1989 г. и втората – за този от 1989 до 1992 г.) логически проследяват събитията до изострянето на конфликта в началото на 90-те години на XX век и сраженията при Вуковар в югославско-хърватската война. Авторът обаче не се ограничава с хронологичното проследяване на събитията и търси корените на проблемите, свързани с кризата в Югославия назад във времето, като акцентът отново е поставен върху Македония. Това е логично, предвид обстоятелството, че д-р Божинов използва основно документи от архива на МВнР, голяма част от които за първи път са вкарани в научно обръщение, но също така интересен и оригинален подход при интерпретацията на събитията и фактите.

В студиите и статиите са изследвани „частни” проблеми, голяма част от които по-късно са включени в монографичните изследвания. По-горе бяха очертани проблемните области, които попадат в полето на изследователския интерес на В. Божинов. С оглед на ограниченията, с които едно становище трябва да се съобрази, тук ще спомена единствено няколко акцента: в една от статиите авторът прави любопитно сравнение между „личните режими” при цар Фердинанд и Борис III. Интерпретациите на автора биха могли да се дискутират простанно, но централният проблем – разликата в условията, в които двамата монарси управляват, е убедително представена. Преоценката на историографския „мит”, по определението на автора, за управлението на цар Борис III, е оригинален авторов прочит на фактите и събитията от този исторически период. И втората статия, върху която искам да поставя акцент – „Българската историческа книжнина за Охридското въстание”, е публикувана в юбилейното издание, посветено на 100-годишнината от събитието. Прави впечатление пунктуалното представяне на историческите изследвания, съчетано с анализ и критичен прочит на някои историографски интерпретации.

Научната продукция на гл. ас. д-р Войн Божинов е впечатляваща, както в количествено отношение, така и като качество на историческите интерпретации и значимите научни приноси. Все пак бих дал предимство на изследванията, свързани с междувоенния период, с политическите структури в определяното като дясно политическо пространство и своеобразната триада Държава – партии – личности, съставляваща разказа за българската история през този интересен и многопластов исторически период. Хабилитационният труд е определено приносен, защото за първи път в българската историография е изследвано детайлно управлението на деветнадесетомайците, търсейки и намирайки идеологическата им основа и факторите, довели до идването им на власт.

Научната продукция на гл. ас. д-р Г. Георгиев обхваща следните проблемни области: „македонският въпрос” в неговия широк обхват като национално-освободително движение, идеология, личности, програмни документи на различни организации, бежански проблем и т.н., българо-албанските отношения и в по-широк план – новата история на албанците и Албания, краезнанието (регионалната история). Георгиев участва като автор на параграфи в написването на две регионални истории –

Разлог. История, традиции, памет (Благоевград, 2009) и История на Дупница и Дупнишко (София, 2015). Това е изключително важно обстоятелство, защото написването на такива исторически изследвания, освен че е трудоемко, има огромно значение за формирането на историческата памет на българите. Участието на кандидата в съставителството на документални сборници пък е трудна, често неблагодарна, но изключително необходима работа, с оглед на развитието на българската историческа наука. Г. Георгиев е съсъставител на следните документални сборници: 100 години Охридско – Дебърско въстание (София, 2014), Извори за Балканската война (София, 2015), Документален сборник „Българите и Голямата война” (София, 2016).

Хабилитационният труд на кандидата „Българо-албански политически отношения (1908 – 1915)” е базисно изследване за българската историческа наука, защото разширява контекста, върху който се изследва българския национален въпрос и включва още един значим фактор – този на албанското влияние върху него. Монографията е написана в най-добрите традиции на българската историография, с широко използване на документален материал, което между другото се налага и предвид обстоятелството, че досега проблемът не е бил обект на цялостна историческа интерпретация, с пълно обхващане и анализ на историографските интерпретации. Последователно, в отделни глави са изследвани идеите за българо-албанско съглашение от Хюриета до Балканската война, българо-албанските отношения по време на двете балкански войни, българо-албанското въстание от 1913 г. и последиците от него (хуманитарни и етнодемографски), „трансформацията” на Македонския въпрос след войните и „албанския фактор” в българо-турските отношения, с акцент върху българската дипломатическа мисия в Албания и политиката за налагане на българското влияние там, като крайната граница е намесата на България в Първата световна война. Нишката на повествованието и същевременно, основен концептуален принос, е тезата на автора и нейното успешно доказване, че различни центрове на българската политика (дипломатическата служба, военното ведомство, ВМОРО) осъзнават необходимостта от стратегически съюзник при решаването на националния проблем и виждат такъв в албанското национално движение. Процесът на реализиране на българо-албанското сътрудничество е разгледан детайлно във всички негови етапи, като акцентът върху съвместното въстание през 1913 г. е ясно обоснован и фактологически уплътнен. Предвид преплитането на сферите на национални претенции, за мен бе интересно как Георгиев проследява двустранните преговори за териториално разграничаване. Важен принос е проследяването на „албанската политика” на България, като българската външна политика се гради върху концептуалната основа, формулирана от Александър Протогеров. Детайлно е изследвано влиянието на ВМОРО не само върху формулирането на българските външнополитически концепции в тази насока, но и върху предприетите конкретни дипломатически стъпки, включително и по посока защита и разширяване на правата на българското малцинство в младата албанска държава. Авторът обективно разглежда факторите, довели до неуспеха на тази политика. Преговорите с Централните сили в началния етап на Първата световна война и идеята за персонална българо-албанска уния под скиптърта на цар Фердинанд са следващите важни приноси на автора – най-вече в детайлното проследяване и фактологическо уплътняване на този процес. В оценката за хабилитационния труд на

Георги Георгиев не трябва да се пропуска многократното му цитиране от изследователите, което е възможно най-обективния показател за неговата научна стойност. Цитиранията потвърждават констатацията ми, че монографията дава стабилна основа за задълбочаване на оценките на историографията за периода от Младотурската революция до Първата световна война, особено по македонския въпрос.

Представените за конкурса студии и статии в основната си част са първични публикации, както по темата на хабилизационния труд, така и за националното движение в Кюстендилския край в края на XIX и началото на XX век. В по-широк смисъл, научната продукция на кандидата е фокусирана върху македонския въпрос до Първата световна война.

Заклучение:

- И двамата кандидати отговарят на минималните наукометрични изисквания за придобиване на академичната длъжност „доцент”. Те използват два различни похвата при представянето на историческия разказ – традиционен, проблемно-хронологически, при Г. Георгиев, модерен, по-близо до популяризаторския разказ, при В. Божинов. Това са различни авторови стилове; и двата – правилни и необходими за българската историческа наука;
- Научните приноси в представените исторически изследвания са значими: тези на В. Божинов – в по-широк проблемен и хронологически обхват, а на Г. Георгиев – концентрирани върху македонския въпрос и българо-албанските отношения в периода на края на XIX и началото на XX век;
- Научната продукция на Георги Георгиев напълно се вмести в темата на конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент” – Македонският въпрос в българо-албанските отношения 1878–1944, докато тази на Войн Божинов е по-скоро периферна на конкурса;
- Другото предимство на кандидатурата на гл. ас. д-р Г. Георгиев е съавторството му при написването на регионални истории и участието му като съставител на документални сборници.

Въз основа на тези обобщения и поради необходимостта настоящото становище да завърши с ясно формулирано предложение, предлагам на научното жури да класира кандидатите в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент” в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност История на България (Македонският въпрос в българо-албанските отношения 1878–1944) по следния начин:

1. Гл. ас. д-р Георги Николов Георгиев;
2. Гл. ас. д-р Войн Константинов Божинов.

3.04.2021 г.
Гр. Шумен

Автор на становището:
(доц. д-р С. Минков)